

iz nekterih imen, na priliko: Dutschiaf, Kotschiantschitsch, Bertatschnig itd. Kdo bo neki na prvi pogled uganil, da so to imena čisto slovenske korenine, kdo jih brez overebral? Pa tudi, kakošne doslednosti se berejo v tem imeniku! Sewer in Sever, Seitz in Satz, Beßel in Besel, Werbitsch in Verbitsch, Debeutz in Debeuz itd. Najžalostneje je pa pri tem imeniku to, da še dolgo ni upati spreobrnjenja. Kako da ne? Ako je res, kar se po mestu govori, normalkini gospodje višega ukaza (morebiti še celó ministerskega) čakajo, ki jim bo določil, kako jim gré pisati slovenske imena in kdaj odložiti železno srajco starega kopita. Kadar se bodo visoke vlade še s tacimi rečmi ukvarjale ter učitelje slovenski učile pisati, bo treba število uradnikov še zeló pomnožiti. Vendar bi pa „Novice“ rade zvedile, kterege leta, mesca, dné in od kod je neki prišel in s ktero številko je zaznamovan ukaz, ki zapoveduje dosedanje imensko pisavo normalke ljubljanske. Le mešajo v začetnih šolah, da babilonskega turna nikoli ne bo konec! — Ali je nauk v normalki kaj milejši slovensčini kakor je imenik njeni, ne vémo.

Bilo je v normalnih šolah 1129 učencov, med njimi 23 šolskih pripravnikov, 33 godbinih, 351 nedeljskih in 722 vsakdanjih.

3. Mestna glavna šola pri sv. Jakupu.

Ves drugačen je imenik mestne šentjakopške šole, in vendar smo normalki porok, da ji ne en pameten in pravičen človek ne bo očital in v greh štel, da je vsacemu narodu dala, kar mu gré. Starši, ki ne razumejo nemškega jezika, morejo saj napredek svojega otroka v domači besedi naznanjen brati, ker večidel v slovenskem jeziku je ves imenik napravljen. — Šentjakopško šolo je obiskovalo letos 251 učencov v štirih razredih. Iz vsega se vidi, da ta šola v vsem prav lepo napreduje in da zadostuje zahtevam novega časa. Ker gosp. Zorin že delj časa boleha, ji je gosp. Andrej Praprotnik prvi učenik in vodnik; da je vès mož zato, spričuje tudi „Učiteljski Tovarš“, kterege z občno pohvalo vreduje.

Starozgodovinstvo slovensko.

Kje je bila nekdanja županija Zetelinesfeld?

Spisal Davorin Terstenjak.

Beseda nanese besedo. Dandanašnji so v pismih in govorih o Črnigori tolikrat čuje Cetinje, glavno mesto one junaške dežele, da me mika na kratko omeniti tudi naše slovensko Cetinsko. *)

Ko so Bavarci in Franki pokrajine nekdanjega Norika bili pod svojo oblast spravili, so jim tudi čisto nov ustroj podelili, in jih v večje okrožja razdelili, ktere se pri tadanjih pisateljih velijo: Gow, Gouwe = Gaue, dalje: provinciae, comitatus, provincia, Marca, pagi.

Tako je za Karola Vélikega štiriska (štajarska) zemlja bila razdeljena v: comitatus pagus Seunae, Sou-nae, Sovnae, Marchionatus Sovnae, to je: v savinsko županijo, v savinsko stran, dalje v: pagus Zetelinesfeld, Zitelinesfeld. Ta županija je obsegala: pogorje haložko, rogačko goro, Boč, bregovati svet

med Slovenjo Bistrico in Vajnikom, Pohorje do Puhensteina in doljnega Dravburga, dalje okrožje Drave na desnem njenem bregu do hrvaške meje (glej obširniše: Muchar „Geschichte der Steiermark“ II, 30 — 40.) Poglavitno mesto te županije je bilo Zetelinesfeld — cetelinsko polje; Muchar misli na Rače (Kranichsfeld).

Ime tega mesta opominja na cetinske hribe.

O legi cetinskih hribov (Mons Cetius), pa stari in novi pisatelji niso enakih misel. Ptolomej zaznamuje zemljopisno lego za cetinske hribe s stopnjo 36° daljave, in 45° 20' širjave (Lib. II. cap. 15). „Ker v ti legi je stala tudi Emona, tedaj „mons cetius“ ne more biti daleč od nje“ je že učeni gosp. Hicinger opazil („Novice“ 1855 str. 126). To mnenje poterjujejo tudi imena hribov; tako nahajamo v Terbovljah hribovje Cetje, (Ceče) in hrib kraj ceste, ktera drži iz Celja skoz Blagovno v Ponikvo, tik sv. Primoža se veli: Cetina, na Cetini, in posestnik: Cetinšek. *) Tako se je pogorje od svete gore prek čez Terbovlje do Boča velelo cetinsko, in polje od Pohorja dol kraj desnega brega Drave (današnje petujsko): cetelinsko, zetelinesfeld. Za to lego pričujejo vasi, ktere so stale v „pagus zetelinesfeld“, kakor: „Pulzcau“, pagus et fluvius, današnja Puls-kava, „Gyzubel“, vinska gora: Visuli, po nemškem Giessgibelberg nad Slovenijo Bistrico, Qualosse = Haloze, Kolles, Tynah = Tinje (Tainach) na južnem podnožji Pohorja, Drasgonwesdorf, Zdergonja ves, po-nemčena: Strasgoizen (villa ad Studeniz) na petujskem polji v cirkovski fari, Mannsperch = Mansberg v dravinski dolini, reka Trewina (fluit in amnem Travum) = Dravina (glej Muchar l. c. str. 37—40) itd. Ker Zosim piše: „apud Emonam appidum, quod inter Pannoniam supremam et Noricum situm est“, tedaj so cetinski hribje ločili Panonio od Norika (glej Zosim lib. V., cap. 29), tako da je Celeja še spadala po Pliniju v Norikum, Emona pa že v Panonijo gornjo.

V 9. stoletji nahajamo ravno tisto mejo med Carantanio in Panonijo, ali bolje rečeno: med frankovskim kraljestvom in veliko-moravskim (glej Dümmler „über die östlichen Marken des fränkischen Reiches v Archiv für österr. Geschichtsquellen“ XIII. zvez str. 173.). V oni dōbi so se dežele med Panonijo in Bajoario velele: Karantania, tudi Sclavinia = Koroško - Slovensko **) (Paul Diac V, 22.) in so iz prvega bile pod oblastjo domačih slovenskih vojvodov, med kterimi so nam znani Borut, Hotimar, Karat, Ingo ***) itd., pozneje pa pod oblastjo bavarskih in frankovskih vladarjev, in znamenito je, da ne daleč od hriba „na Cetini“, ne celo četvrt ure, je ves v ponikviški fari z imenom: „koroški kamen“, in ljudje še pripovedujejo, da je do one vesi segalo enkrat koroško kraljestvo, in da je tam stal velik kamen kot mejnik. Kmet na ti meji naseljeni se spet veli Knez.

Ogled po domačii.

Turki v Boveu.

V 32. listu „Novic“ t. l. je gospod pisatelj v popisu tominske okolice med drugim tudi turško vojsko v misel

*) Skoro bote pretekle dve leti, kar od našega Davorina ničesa nismo brali v „Novicah“; marsikdo morebiti misli, da je na veke omolknil. Ne, ne! Visokoučenemu domoljubu našemu je leto 1861 bilo polno bolehanja in žalosti; ozdravil se je, hvala Bogu! spet, al mnoge druge dela in skrbi so ga sprejele, ko je nastopil kot župnik veliko faro, iz kterih se more le sčasoma izkopati. Ko smo sami vidili unidan pri njemu cele kupe neprecenljivega gradiva, ki bi, ako bi na beli dan prišel bogati plod njegovih preiskav, nam kot sonce jasno razjasnil zgodovino starodavno našo, ste nas navdajale le dve presrčne želji: naj bi mu zdravje in vse okoljsine vprihodnje milejše bile, da bi mogel dovršiti, kar bi sicer brez njega v škodo nam nenadomestljivo pogubilo se na veke. Vred.

*) Že sem na več mestih dokazal, da je ime cet slovensko in da pomenja naravnost: hrib, breg, zato ime Cetinje v Črnigori. Predcetinci, ves pred bregom v fari Male nedelje. Na norenskih kamnih večkrat najdeš osebno ime Cetinius, Cetin, in rodbine s takošnimi imeni še po Slovenskem živijo. Pis.

**) Torej je ime „Slovenec“ in poznamovanje „Slovenija“ za dežele: Kranjsko, Koroško in Štajarsko nekoliko stareje kakor so — „Novice“, kterim se podtikuje ta znajdba! Pis.

***) Ime Ingo se nahaja na rimskem kamnu v Čadramu blizu Konjic, tudi rodbine Ingolič, po domačem Knez!! še živijo na Pohorji. Pis.

vzel in rekel, da so od tam roparske čete na Belec (Bovec) udarile.

To prigodbo tudi tukajšnega ljudstva ustno zročilo dokazuje, ktero pripoveduje, kako so bili grozoviti Turčini pri bovskem gradu hudo naleteli. Uro hodá od Bovca naprej je bil v tesni dolini med visocimi gorami pod strmim pečevjem na ozkem brdi nad strahovitim prepadom zidan grad (Klavža imenovan), ktereга razvaline se še vidijo. Med cesto, ki na Koroško pelje, in pa gradom je to čudno korito ali prepad (zato se potok, ki po njem teče, Koritnica zove), ktero je kakih 250 sežnjev dolgo, pa ozko, da je po nekterih krajih komaj 8 sežnjev široko in 74 sežnjev globoko, čez ktereга je lesen most edina pot v nekdanji grad bila. Ko so se ljuti Turki gradu bližali, so ljudje v gradu luč nastavili, most odkrili in zbežali. Ko pa v mraku neusmiljeni tolovaji tje prihrumijo in v gradu svitlobo v gledajo, se naglo na temno odkriti most proti gradu zaženejo; al o joj! zavrženim angeljem podobni letijo eden za drugim v strašno globočino, dokler niso konji došli, nevarnost po svojem naravnem občutku zavohali in se ustavili. Koliko Turkov je tam smrt našlo, se ne vé, le to se pripoveduje, da se je bila Koritnica za njimi zaježila in da je še v novejših časih ob velikih povodnjah puške ven metala.

Pod izhodom tega čudnega korita je bil lesen most čez Koritnico. Tam so bile neke tri hiše (zdaj podrtije), kjer so popotniki postrežbo, vozniki pa priprego spod korita na obadva kraja po strmi cesti dobivali. Tej veliki težavi v okom priti, je c. k. cestuvarstvo leta 1834 na velike cesarske stroške naravnost proti razdrtemu gradu silovito pečevje razbilo, skoz razvaline gradú novo cesto speljalo in čez visoko korito z enim obokom nov krasen most sozidalo, od koder zdaj popotniki ta posebni prepad in veličansko novo delo z zavzetjem ogledujejo.

Pri tej priložnosti moram tudi sledečo prigodbo v misel vzeti. Četrt ure od Klavže naprej je tudi nov zidan most čez ozko in globoko korito, kjer skale ena v drugo tako segajo, da se do vode viditi ne more. Pozno zvečer 21. prosenca 1861 je šlo nekoliko ljudi iz Bovca v Log. Neki žganja pijan mladeneč za svojo družbo malo zaostane; ko pa do imenovanega mosta pride, namesto da se obrne na most, zagazi po debelem snegu iz ceste neke korake memo mosta; pa brez vednosti svojih tovaršev se pogrezne s plazom v globočino pod most. Ko bi se na snegu za njim sled ne bil vidil, bi nihče vedil ne bil, kam je zginil. 20 sežnjev globoko so se ljudje po vrvi spuščali in več dni ga iskali, pa ni ga bilo mogoče dobiti, ker ga je voda v skrivni brlog odnesla; zato ni bilo družega misliti, kot pod izhodom korita grablje nastaviti in večje vode čakati, ki ga je potem še le 13. svečana na dan vrgla.

Na Srpnici.

Fl....r.

Ozir po slovanskem svetu.

S r b i j a.

Zemlja in národ srbski.

Popisal dr. Ivan Podlišček v Topčideru.

(Dalje.)

Za lepo trato en puškomet od turškega grada stoji turško mesto, ki se vstric trate od Save do Donave po polotoku razprostira. Ze od deleč se vidi, da so prebivalci turškega mesta različnih ver, različnega izobraženja in različnih narodov. Tako vidimo na savskem bregu turškega mesta lepo glavno cerkev pravoslavnih kristjanov (starovercov); njeni lepi, visoki in pozlačeni stolp, in v višavi stolpa veliki zlati križ kaže, da v njeni okolici kristjani prebivajo. — Ta cerkev je 17. junija po turških topovih velike rane dobila. Na donavskem bregu in po sredi turškega mesta stoji 11 lepih turških cerkev, pri vsaki cerkvi našemu Krasu podobno turško pokopališče, v višavi lepih

cerkvenih stolpov kaže polomesec, da se po Belem gradu še Muhamed časti, — zdaj se še samo v turški trdnjavi, zakaj ponoči 15. junija je celi Beligrad postal srbski. Na savskem bregu so lepo vredjene hiše in palače; na donavskem bregu pa med tisuč in tisuč kučami ne ene lepe hiše ni; bajte stojijo večidel brez vsega reda, v sredi med njimi pa strmijo velikanske razvaline, ki se zovejo „razvaline princ Eugen-a“. Slavni junak je sozidal v sredi donavskega brega sila velik grad, ktereга so nemili časi in sirovi narodi podrli. Razun velicih princ Evgenovih razvalin je po Belem gradu turškega mesta na donavskem bregu še mnogo družih podrtij, v znamenje, da je mesto v hudih vojskah grozno dosti trpelo; sedaj pod srbsko vlado je še le cvesti pričelo.

Akoravno so na donavskem bregu same nizke kuče in bajte lesene, se vendar od daleč, posebno iz trate med gradom in turškim mestom, kaj lepo vidi. Lepšajo ga turške cerkve z lepimi visocimi stolpi, lepi veliki vrti in vinogradi pri lesenih in nizkih pa sploh s ceglom kritih kučah in bajtah. Vsaka bajta stoji, bodisi turška ali srbska, judovska ali ciganska, v sredi lepega vrta ali vinograda, kateri je z visocimi plankami ali zidovjem ograjen, tako, da sprehajaje se po pravem turškem mestu po donavskem bregu vidiš malo gor imenovanih bajt, temveč samo visoko zidovje in visoke planke. Še v nobenem mestu na svetu nisem vidil toliko plank in visocega zidovja kakor v Belem gradu. Res, da naša Kostanjevica ima dosti plank; al planke po Belem gradu na donavskem bregu so vse bolj velikanske; ako pogledaš skozi kako špranjo, vidiš v visoko ograjeni senci tam pa tam Turčina leno čepeti in vsega zamišljenega gost dim iz ust skozi dolge brke omamljajočega čibuka proti širokemu turbanu spušati, ali pa krdelo turških „bul“ (turška baba se imenuje bula). Po vrtih srbskih kuč se pa vidijo Srbkinje, ki marljivo platno tkejo in tužne pesmi popevajo. Do nobene bajte se pa priti ne more, zakaj vsake planke ali zid imajo svoje vrata in na vratih ključavnice; turške so noč in dan zaklenjene — da kdo babjega blaga ne ukrade.

Sploh so po donavskem bregu ulice blatne, polne mlak in kotanj; so ozke, tihe, dolgočasne, polne nesnage in smradu od poginjenih žival: psov, mačk itd. Donavski breg je pravo turško mesto, zakaj Turkov po celem Belem gradu ni kakor samo na donavskem bregu, pa tudi tukaj je večina pravoslavnih Srbov in družih kristjanov in med njimi je kakih 3000 turških duš (se vé Turki so zdaj vsi v gradu) in kakih 200 ciganov, kateri tukaj stanujejo, svoje kuče (kovačnice) imajo, ali pa po cigansko pod milim nebom životarijo in se plodijo, kakor uši v glavi.

Kakor se ciganov nikjer ne manjka, tako se tudi judov ne, in v Belem gradu na donavskem bregu turškega mesta jih je vse polno. Na donavskem bregu turškega mesta je sploh grozna zbloja ljudi: tukaj živijo razun Srbov, Turkov, judov, ciganov tudi Grki, Cincari, Arnavti, Nemci itd. Vsi ti prebivajo v bajtah turškim enakih. Različni so si pa v veri, jeziku, običajih in rokodelstvu in v obrtništvu. Srb, Grk, Cincarin, Arnavt, Bosnijak, Črnogorec itd. nosi sicer tudi široke turške hlače „čakšire“ in turški „fes“, pa ta in uni ne brije svoje glave po turško, kakor Kitajci in nima turbana na glavi; temveč so pobožni kristjanje, se bogamoleči pogostoma ponižno in bogahvalno prekrižavajo, govorijo, pojejo in častijo Boga v svojem lepem jeziku, se zvesto držijo svojih starih običajev in živijo od rokodelstva, obrtnije in kupčije.

Turčin brije svojo glavo po kineško, nosi širokin debel turban ali pa sam fes, in široke turške hlače. Kadar gré v tempelj Boga molit, pusti svoje škarpe pred vratmi, stopi v tempelj bos pa s turbanom na glavi, moli Boga bos, pa pokrit v molitvi čepi na nogah, se sèm ter tje maje in z glavo na zemljo trka, kakor da bi dremal ali pijan bil, in v majanji zdihuje: „Ala! Ala!“ Govori turško in srbsko,